
IZ RECENZIJE

SPOROČILO ZA NAŠO PRIHODNOST

DR. JANEZ BEČAJ

Vprašanje je, ali ime Franca Pedička mlajšim generacijam pomeni kaj posebnega in ali so zanj sploh kdaj slišale. Pa tudi tisti, ki se že bližajo upokojitvi, o njem verjetno ne vedo kaj dosti. Če že kaj, potem najverjetneje zgolj to, da je pač eden tistih, ki so nekoč prišli navzkriž z režimom, ne da bi kaj bolj natančno vedeli, kako in zakaj. Samo po sebi se zato ob monografiji o življenju in delu prof. Franca Pedička postavlja vprašanje, kakšen je njen pomen za današnji čas. V ospredju je gotovo objektivni prikaz njegovega strokovnega dela in vsega, kar se mu je pri tem zgodilo. Toda čeprav je njegov antropološko utemeljen model celostnega pristopa k oblikovanju človeka zanimiv tudi danes, utegne prinesiti monografija še vsaj eno pomembno sporočilo: to je opis časa, v katerem smo živeli, in pomena odnosa med stroko in ideologijo politične oblasti. Morda je za našo prihodnost drugo sporočilo še pomembnejše od prvega.

Monografija o življenju in delu prof. dr. Franca Pedička je sestavljena iz štirih poglavij. V prvem najdemo njegova izvirna prispevka za posvet na Bledu leta 1971, dopolnjena s prispevkom na tedanji okrogli mizi Dela ter z dvema intervjujema, ki sta nastala v devetdesetih letih in v katerih Pediček s svojimi besedami opiše dogajanje okrog tega posveta ter njegove posledice. Skupaj z odlomki iz njegovih knjig in nekaj osebnimi pismi to poglavje omogoča srečanje s Pedičkovim originalno mislijo tako rekoč iz prve roke. Bralec se lahko sam opredeli tako do njegovega koncepta kot tudi do odzivov političnega režima nanj. Prispevki so dobro izbrani, tako da je mogoče iz njih izluščiti tako Pedičkovo temeljno strokovno naravnost kot tudi širino njegovega strokovnega dela. Knjige, iz katerih so izbrani odlomki, so večinoma izšle po osamosvojitvi Slovenije. Primerjava med njimi in tistim, kar je bilo napisano v času posveta na Bledu, kaže, da se njegova temeljna naravnost v tem času ni spremenila – ves čas ostaja na prvem mestu naravnost človek – človek, utemeljena s celostnim – antropološkim izhodiščem. Prav tako pa lahko vidimo, kako tudi sodobnejši teksti na reformno dogajanje po osamosvojitvi Slovenije niso imeli nobenega vpliva. Kažejo pa na izjemno avtorjevo širino in obenem na jasno razumevanje človekovega bistva, iz katerega vsakokrat izpelje tisto, kar je za posamezno področje temeljnega pomena.

Enako obsežno kot prvo je drugo poglavje z naslovom *Sledi dr. Pedička na strokovnem področju*. Tudi tukaj lahko (tako kot v prvem poglavju) občudujemo njegovo širino in vpliv, ki ga je imel na tako različna področja. Ker praktično vsi

avtorji prispevkov začnejo z opisom Pedičkovih strokovnih izhodišč, se zdi, da bo v tem poglavju veliko ponavljanja, vendar pa vsak prispevek preseneti z nečim novim, drugače povedanim ali pa iste Pedičkove misli pokaže v drugačni luči. Pri tem gotovo ne gre le za spretnost piscev, pač pa tudi za Pedičkovo gradivo, ki tako širino omogoča. Besedila je vredno prebrati tudi zato, ker predstavljajo dober pregled vseh bistvenih težav našega šolskega oziroma vzgojno-izobraževalnega prostora v zadnjih desetletjih.

Tretje poglavje predstavljajo besedila, ki so nastala ob podeljevanju priznanj, ki jih je prejel ob koncu svojega življenja, ter zapisi ob njegovi smrti.

Zadnje poglavje nosi naslov *Srečanja in spomini*. V njem lahko preberemo osebne zapise tistih, ki so se z dr. Pedičkom srečevali bolj intenzivno. Tu ga spoznamo tudi z nekoliko bolj osebne strani, kar je lepo dopolnilo predstavitev njegovega strokovnega dela.

Knjiga pa ni le prikaz njegovega dela, pač pa tudi dragocen opis časa, v katerem smo živeli. Spoznavamo ga zlasti v obeh intervjujih (Jelenc, Žerovnik) ter v prispevkih v poglavju *Srečanja in spomini*. Lahko bi rekli, da monografija ne prinaša le Pedičkove, pač pa tudi našo zgodbo. Avtorji prispevkov v monografiji si niso edini glede tega, v kolikšni meri je bil Pediček disident, zdi pa se, da imajo bolj prav tisti, ki ga ne vidijo v tej vlogi. V resnici se namreč ni v ničemer postavljal proti režimu ali pa načenjal njegove legitimnosti. Prej obratno, zlasti če razumemo njegov trk (kar je prav iz tega razloga boljši izraz kot konflikt) z režimom kot paradoksalen: Pedičkov pogled na vzgojo in formiranje (mladega) človeka namreč ne bi mogel biti bolj skladen s samoupravljanjem – če bi ga vzeli resno. Pediček je namreč posameznika razumel kot avtonomno enoto z vsemi antropološko določenimi dimenzijami. Družba po njegovem prepričanju raste iz posameznikov in ne obratno, pa čeprav priznava tudi obstoj povratne zanke, s katero socialni prostor vpliva na posameznikovo ravnanje. Pedičkov izziv za tedanji režim je v resnici predstavljala njegova dosledna, strokovno utemeljena trditev, da mora biti cilj antropogogike kritičen in avtonomen posameznik, ki na tej osnovi skupaj z drugimi posamezniki šele lahko oblikuje optimalno družbeno okolje. Učinkovitega resničnega samoupravljanja, s katerim se lahko zagotovi optimalno socialno okolje, si brez tega pravzaprav niti ni mogoče predstavljati. Prav tako pa je popolnoma jasno, da ravno takih posameznikov totalitarni sistem ne prenaša. In tu je bil problem: strokovno utemeljena Pedičkova filozofija se je izključevala z bistvom obstoječega režima in ta tega ni mogel mirno prenašati. A tudi utemeljitev režimske obsodbe Pedičkovega dela je bila svojevrsten paradoks. Očitano mu je namreč bilo, da zagovarja idejno nevtralnost, kar pa je v nasprotju z njegovim razumevanjem oblikovanja avtonomnega in kritičnega posameznika. Tega namreč v idejno sterilnem prostoru, brez sprejemljivega pluralizma idejnosti, ni mogoče doseči. Posameznik se mora nujno srečati z različnimi možnostmi in

imeti priložnost, da jih kritično primerja in predela. 'Idejna nevtralnost', ki jo je bilo treba preganjati, seveda ni bila nevarna zaradi tega, ker v idejno praznem prostoru vzgoja ni mogoča, pač pa zato, ker bi s tem ogrozili edino ideologijo, ki je bila mogoča. In ta je bila seveda politična. Prispevki v zborniku bistvo tega trka zelo dobro prikažejo in morda bi bil bralec na to lahko tudi bolj neposredno opozorjen.

Pedičkova strokovna in ne disidentska vzgojno-izobraževalna filozofija je tedanje družboslovje očitno spravila v veliko zadrego. Pred blejskim posvetom je imel namreč pri strokovnjakih s tega področja podporo, ki pa jo je politični obračun z njim odplaknil. Iz prispevkov v monografiji je razvidno, da je imel v svojem trku z režimom v resnici le enega pravega podpornika, ki se je bil pripravljen zanj izpostaviti in je to tudi drago plačal. Pa tudi Zoran Jelenc ni bil disident. Naredil je le to, kar od človeka zahteva Pedičkov univerzalni etos, se pravi to, kar je pošteno in pravično. Tudi iz njegovih prispevkov v monografiji je razvidno, da ni bil niti slep zagovornik vsega, kar je Pediček napisal, niti kako drugače »popolnoma na njegovi strani«. Tako kot Pedičkov izziv je bila tudi njegova podpora omejena na strokovni in etični vidik. Pomembnost takih dejanj bi lahko videli kot dodatno sporočilo monografije, ki je prisotna v Pedičkovem razumevanju občečloveškega etosa, osvobojenega sleherne pragmatičnosti in služnosti. Ni pomembno, ali ima nekdo prav v vsem, kar zagovarja, kot tudi ni pomembno, kakšna so sicer njegova življenjska prepričanja, ima pa pravico, da svoje razmišljanje izrazi in argumentirano pojasnjuje. Kritični in avtonomni intelektualci ne bi smeli biti zaščitniki 'pravih' teorij in idej, pač pa zaščitniki njihove pluralnosti in kritičnega medsebojnega srečevanja. V današnji čas monografija tako ne prinaša zgolj dolžnega poklona Pedičkovemu delu, pač pa tudi sporočilo o pomenu zavezanosti poslanstvu, ki ga imajo zlasti akademsko izobraženi intelektualci. Pedičkova zgodba tako ni le njegov individualni trk s totalitarnim režimom, pač pa tudi zgodba nekega strokovnega področja, ki z eno samo izjemo ni odigralo svoje vloge. Prispevki, kakršen je na primer v monografiji ponatisnjen zapis Zdenka Medveša *Ob spominu na dr. Franca Pedička*, bi morali biti objavljeni že v sedemdesetih letih. S tako kritično razpravo, ki je na žalost ni bilo, in poštenim profesionalnim odnosom, kot ga je pokazal Zoran Jelenc, bi se področje vzgoje in izobraževanja pri nas razvijalo gotovo bolj uspešno, kot se je v resnici.

To sporočilo monografije o življenju in delu dr. Franca Pedička ne bi smelo biti spregledano predvsem zato, ker ni nujno, da je današnji čas bistveno drugačen. Na to možnost nas opozarja kar Pediček sam. Njegovega dokončnega slovesa od strokovnega dela namreč ni povzročil totalitarni režim, pač pa 'demokracija'. Pediček je bil v tem času politično sicer rehabilitiran, upoštevan pa prav nič bolj kot po letu 1971. Celo obratno. Kot sam zapiše v Hoji za pedagogiko, ga je cinizem ministra za šolstvo in šport, ki je vodil prenavo šole v devetdesetih letih, tako prizadel, da

si ni več opomogel od »izrečenega in udejanjajočega se zla v našem šolstvu«. In: »V svoji pedagoški zavesti sem se, do kraja raztreščen, umaknil v molk in trpnost. Noben spopad, boj, trk, ki sem ga doživel vse dotlej na svoji skoraj petdesetletni delovni pedagoški poti, me ni mogel poraziti, ta pa me je do kraja zaradi svojega neetosa in cinizma« (Moja hoja za pedagogiko v tej knjigi na strani 32). Očitno je torej 'demokracija' lahko še bolj nevarna kot totalitarizem, ravnanje, skladno z občečloveškim etosom, pa v njej zagotovo ni nič manj pomembno. Morda je res celo obratno: brez njega prave demokracije ne more biti. In tudi napredka na strokovnem področju ne. Tega sporočila monografije o življenju in delu prof. dr. Franca Pedička ne bi smeli prezreti.

Ljubljana, april 2012